

RACJE PRZEMAWIAJĄCE ZA POWOŁANIEM WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO NA UNIWERSYTECIE SZCZECIŃSKIM

ks. dr Andrzej Krzystek

DAWNE I OBECNE WIĘZI KOŚCIOŁA Z UNIWERSYTETEM

Historia Kościoła na Pomorzu Zachodnim ma swoją chwalebna przeszłość, o której nie wolno zapomnieć, zobowiązującą do odpowiedzialnego kształtowania współczesności i przyszłości. Rozwój diecezji, najpierw nazywanej pomorską, z siedzibą biskupa w Wolinie, a następnie kamieńską, był (niegdyś) tak wspaniały, że biskup kamieński mógł w połowie XV wieku założyć uniwersytet w Gryfii (obecnie Greifswald). Dokonało się to dzięki mądrości biskupa Heninga Ivena (1446–1468) i księcia Warcisława IX. Bullę ustanawiającą uniwersytet wydał papież Kalikst III w 1456 roku, co potwierdził cesarz Fryderyk III¹ Na stanowiska profesorów powołano wybitnych kapłanów z kleru diecezjalnego i zakonnego. Ta spuścizna, którą mogą szczylić się tylko nieliczne Kościoły partykularne w Polsce, przypomina związki, jakie łączyły misję Kościoła z dziejami uniwersytetu. Uczelnia w Gryfii, po burzliwej historii, istnieje do dzisiaj. W 1972 roku erygowano diecezję szczecińsko-kamieńską, a następnie archidiecezję. Trzydzieści lat później, w 1985 roku, utworzono Uniwersytet Szczeciński. W pierwszą rocznicę strajku szczecińskiego, w 1981 roku, ks. bp Kazimierz Majdański przy bramie stoczni mówił: *Jest odpowiednia chwila, by świadczyć, że Kościół na Pomorzu Zachodnim całym sercem popiera myśl o powstaniu uniwersytetu w Szczecinie. W Szczecinie – to znaczy w dużym (największym bez uniwersytetu), polskim mieście, w stolicy Pomorza Zachodniego*²

¹ N. KERSKEN, *U schyłku średniowiecza (do 1474 r.)*, w: *Pomorze Zachodnie poprzez wieki*, Szczecin 1999, 120.

² Ks. bp K. MAJDAŃSKI, *Robotnicy Bogiem silni*, kazanie wygłoszone 18.8.1981, w: *Wrócił tu Kościół*, Szczecin 1985, 186.

Wkład Kościoła w powstanie Uniwersytetu Szczecińskiego został doceniony bardzo symbolicznie poprzez nadanie (pierwszego w tych krótkich dziejach uczelni) w 1992 roku tytułu *doktora honoris causa* ks. bp. Kazimierzowi Majdańskiemu. Od chwili utworzenia uczelni w środowisku kościelnym dojrzewała myśl o powołaniu przy niej Wydziału Teologicznego. Dowodem na to może być nowe Wyższe Seminarium Duchowne w Szczecinie, wybudowane z wielkim rozmachem, z myślą o przyszłym, samodzielnym wydziale. Związek środowiska kościelnego z uniwersyteckim wyraża się między innymi w organizowaniu wspólnych sympozjów naukowych, wydawaniu publikacji, a także poprzez pracę naukową księży (w wymiarze pełnego etatu) na Wydziale Prawa i Administracji oraz Humanistycznym. Tak zapoczątkowana współpraca systematycznie poszerza się, przynosząc wymierne obopólne korzyści. Na uwagę zasługuje np. współdziałanie Kolegium Rektorów trzynastu uczelni szczecińskich.

STARANIA O UTWORZENIE WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO PRZY UNIWERSYTECIE SZCZECIŃSKIM – STAN AKTUALNY

Od początku lat dziewięćdziesiątych toczyły się między władzami uczelni i przedstawicielami Kościoła lokalnego, w osobach ks. abp. Kazimierza Majdańskiego i ks. abp. Mariana Przykuckiego, nieformalne rozmowy na temat powołania Wydziału Teologicznego przy Uniwersytecie Szczecińskim. Kontynuuje je ks. abp Zygmunt Kamiński. Obie strony podejmowały konkretne działania zmierzające do realizacji wyznaczonego celu. W tym czasie zakończono budowę kompleksu Wyższego Seminarium Duchownego, tworzone bibliotekę, z której obecnie korzysta środowisko akademickie miasta i regionu, a księża pracownicy naukowo-dydaktyczni zdobywali odpowiednie kwalifikacje naukowe. Bardzo ważnym etapem było włączenie Wyższego Seminarium Duchownego do struktur Papieskiego Wydziału Teologicznego w Poznaniu (1994 r.), a następnie Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (1998 r.). Aktualnie zaistniały realne warunki do utworzenia samodzielnego Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Szczecińskim.

Oficjalnie z prośbą o podjęcie konkretnych rozwiązań w tej kwestii wystąpił do ks. abp. Zygmunta Kamińskiego rektor szczecińskiej uczelni prof. zw. dr hab. Zdzisław Chmielewski (pismo z dnia 3 stycznia 2000 roku). Inicjatywa ta cieszy się poparciem Senatu, który upoważnił J. M. Rektora do podjęcia praktycznych działań i prosił stronę kościelną o wszczęcie odpowiedniej procedury przewidzianej prawem kościelnym.

Na początku roku akademickiego 2000/2001 Uniwersytet Szczeciński i strona kościelna powołały pełnomocników do tworzenia Wydziału Teologicznego. W lipcu i grudniu odbyło się spotkanie ks. abp. Zygmunta Kamińskiego z kolejnymi ministrami edukacji narodowej. Inicjatywa ta została przedstawiona, zyskując jednogłośnie poparcie, na spotkaniu biskupów metropolii szczecińsko-kamińskiej, które odbyło się w listopadzie 2000 roku w Zielonej Górze. Za współtworzeniem Wydziału Teologicznego w Szczecinie opowiedziała się także (w ramach metropolii i w granicach województwa zachodniopomorskiego) diecezja koszalińsko-kołobrzeska i diecezja zielonogórsko-gorzowska.

Kierując się wytycznymi Kongregacji Edukacji Katolickiej, przedstawionymi w liście kard. Pio Laghi, Prefekta Kongregacji do Prymasa Polski Przewodniczącego Konferencji Episkopatu z dnia 9 września 1999 roku, w sprawie włączenia Wydziału Teologicznego w struktury uniwersytetu państwowego, a także liście obecnego Prefekta Kongregacji kard. Zenona Grocholewskiego z 12 maja 2001 roku, należy wziąć pod uwagę uzasadnienie wynikające z racji kościelnych, uczelni i potrzeb regionu.

UZASADNIENIE POWSTANIA WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO

RACJE KOŚCIOŁA

Pojawiające się, tak w przeszłości jak i współcześnie, problemy we wzajemnych relacjach Kościół – uniwersytet nie osłabiły pierwotnej determinacji chrześcijan, która tkwiła u podstaw zaangażowania całej wspólnoty kościelnej w budowanie i rozwijanie środowiska akademickiego. Zawsze chodziło o dobro człowieka, pytającego o sens życia i działania, o uprawnienia i cel nauki, o wartości moralne i duchowe. Dlatego Kościół pozostał i pozostaje – jak mówi Jan Paweł II – (...) *solidarny z uniwersyte-tem i jego problemami, gdyż wie, że tego uniwersytetu potrzebuje, ażeby jego wiara mogła się ucieleśnić i stać się kulturą; a także dlatego, że Kościół utrzymuje, iż poszukiwanie prawdy wchodzi w zakres samego powo-łania człowieka, stworzonego przez Boga na Jego obraz*³ Obecność teologii na uniwersytecie uzasadnia Konstytucja Apostolska *Sapientia Christiana*, która we wstępie mówi o ewange-lizacyjnej roli nauk teologicznych oraz o potrzebie dialogu z innymi dyscyplinami naukowymi⁴ Wydział

³ Jan Paweł II, *Kościół jest solidarny z uniwersyteciem w poszukiwaniu pełnej prawdy o człowieku*. Przemówienie wygłoszone na uniwersytecie w Bolonii, 18.04.1982, w: *Wiara i kultura. Dokumenty, przemówienia, homilie*, Rzym 1986, 134.

⁴ Jan Paweł II, Konstytucja Apostolska, *Sapientia Christiana*, AAS 71(1979) 469 n.

Teologiczny w szczecińskim środowisku uniwersyteckim może w pełni realizować powyższe wskazania Kościoła.

1. Środowisko naukowe Szczecina odczuwa brak samodzielnego Wydziału Teologicznego. W trzynastu wyższych uczelniach studiuje ponad 60 tysięcy studentów, w tym ponad 32 tysiące na Uniwersytecie Szczecińskim. Do tych liczb należy także dołączyć środowisko naukowe Koszalina, a także Zielonej Góry i Gorzowa. Obecnie w Szczecinie studiuje teologię ok. tysiąc osób, w Koszalinie prawie czterysta, a w Paradyżu i Gorzowie ok. dwieście pięćdziesiąt. Utworzenie Wydziału Teologicznego uzasadnia potrzeba kształcenia duszpasterzy – czynią to seminaria duchowne w Szczecinie, Koszalinie i Paradyżu, a także osób świeckich, pracujących jako katecheci w szkołach i innych instytucjach kościelnych, którzy zdobywają wiedzę teologiczną i formację w Kolegium Teologicznym, Instytucie Studiów nad Rodziną (punkcie konsultacyjnym Uniwersytetu kard. Stefana Wyszyńskiego) w Szczecinie i Instytucie Teologicznym w Koszalinie i Gorzowie. Włączenie tych instytucji w struktury Wydziału Teologicznego przy Uniwersytecie Szczecińskim pozwoli na pełniejsze niż dotąd kształcenie teologiczne na poziomie akademickim oraz podejmowanie różnorodnych zintegrowanych działań. W propozycjach studiów dla świeckich potrzebne są specjalizacje: pastoralno-katechetyczna i teologia małżeństwa i rodziny.

2. Arcybiskupie Wyższe Seminarium Duchowne w Szczecinie, a także Wyższe Seminaria Duchowne i Instytuty Teologiczne w Koszalinie, Paradyżu i Gorzowie, stanowiące aktualnie sekcje Wydziału Teologicznego UAM w Poznaniu, są miejscem zdobywania cennych doświadczeń, które w przyszłości będą mogły być kontynuowane przez nowy Wydział Teologiczny.

3. Za powołaniem Wydziału Teologicznego przy Uniwersytecie Szczecińskim przemawia także argument geograficzny, czyli potrzeba równomiernego rozmieszczenia kościelnych ośrodków akademickich na całym polskim terytorium⁵ Najbliższy wydział teologiczny znajduje się w Poznaniu (240 km). Patrząc na mapę Polski, tylko Pomorze Zachodnie, duży terytorialnie i ludnościowo (ok. 2 mln mieszkańców) region, pozbawione jest własnego wydziału teologicznego.

4. Powstanie wydziału należy widzieć w kontekście integracji Polski z Unią Europejską. Otwarcie granic na Zachód sprawia, że najbliższym położonym miastem Szczecina jest Berlin (150 km), kreowany na stolicę zjednoczonej Europy. W tej 4-milionowej stolicy Niemiec, mającej dwa

⁵ Taki warunek znajdujemy w listach Prefektów Kongregacji Wychowania Katolickiego do Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski z 9.9.1999 roku i 12.5.2001 roku.

uniwersytety, nie ma wydziałów teologicznych. Aktualne kontakty kościelne na płaszczyźnie naukowej (wspólne sympozja, księża profesoro- wie ze Szczecina uczący teologii i filozofii w Berlinie) pozwalają mieć nadzieję, że szczeciński Wydział Teologiczny odegra znaczącą rolę w misji ewangelizacyjnej Kościoła. Położenie geograficzne, dobra sieć komunikacyjna zachęci i ułatwi podjęcie studiów na naszym wydziale Niemcom, Duńczykom i Skandynawom (wykłady mogą być prowadzone na wybranych kierunkach w języku niemieckim i angielskim). Aktualnie szczególne zainteresowanie przejawiają środowiska polonijne w Niemczech, Danii i Szwecji. Powołanie samodzielnego Wydziału Teologicznego posłuży ewangelizowaniu społeczeństw w krajach bardzo zlaicyzowanych, gdzie Kościół katolicki niejednokrotnie stanowi diasporeę.

5. Wykształcenie teologiczne duszpasterzy w swoistym pluralistycznym regionie, jakim jest Pomorze Zachodnie, a także kontakt ze środowiskami protestanckimi i laickimi na Zachodzie, przyczyni się do pełnej i dojrzałej ewangelizacji. Szczególnie ważne jest otwarcie się na dialog i wzajemną współpracę międzywydziałową na płaszczyźnie teologicznej z ośrodkami teologii protestanckiej na Zachodzie i Północy.

6. Kościół powinien być obecny czynnie i instytucjonalnie w ośrodkach akademickich. Utworzenie Wydziału Teologicznego pozwoli poszerzyć współpracę z innymi wydziałami Uniwersytetu Szczecińskiego, szczególnie humanistycznym, a także innymi uczelniami naszego miasta.

7. Wydział Teologiczny przyczyni się do stworzenia środowiska teologicznego, pogłębienia refleksji teologicznej i podnoszenia kwalifikacji, co jest szczególnie istotne w obliczu wezwań współczesności. Środowisko naukowe metropolii szczecińsko-kamieńskiej jest w stanie stworzyć odrębny wydział, ponieważ ma samodzielnych pracowników naukowych oraz kilku samodzielnych pracowników nie będących teologami. W ostatnich latach nastąpił znaczący postęp w dążeniu do zdobywania samodzielności naukowej.

Wsparciem dla środowiska naukowego jest Biblioteka AWS, licząca ponad 150 tys. woluminów (w tym ok. 25 tys. w językach obcych, przede wszystkim w języku niemieckim), ponad 500 tytułów czasopism (w tym 100 obcojęzycznych) oraz Biblioteki WSD w Koszalinie i Paradyżu.

Środowisko naukowe wydaje *Szczecińskie Studia Kościelne*, *Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie* i *Studia Paradyskie*, a po włączeniu do Wydziału Teologicznego w Poznaniu publikacje ukazują się w *Colloquia Theologica Adalbertina* (od 1998 r.). Dzięki własnemu wydawnictwu

kościelnemu *Ottonianum* pojawia się szereg monografii naukowych, których autorzy wywodzą się z lokalnego środowiska teologicznego.

8. Utworzeniem Wydziału Teologicznego przy Uniwersytecie Szczecińskim zainteresowana jest bezpośrednio archidiecezja szczecińsko-kamieńska, diecezja koszalińsko-kołobrzeska i diecezja zielonogórsko-gorzowska, które należą do jednej metropolii, a w powojennej historii (do roku 1972) stanowiły jedną diecezję. Więzy tych Kościołów, ich wzajemna współpraca na wielu płaszczyznach, także naukowej, pozwoli lepiej realizować misję Kościoła w tej części Polski.

9. Dostosowane do potrzeb współczesności Arcybiskupie Wyższe Seminarium Duchowne w Szczecinie i Wyższe Seminarium Duchowne: w Koszalinie i Paradyżu dysponują odpowiednią bazą materialną i lokalową, która zapewni Wydziałowi Teologicznemu sprawne funkcjonowanie.

UZASADNIENIE POWSTANIA WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO

RACJE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO ⁶

Polskie uniwersytety przystąpiły w latach dziewięćdziesiątych do modyfikacji swoich programów naukowo-dydaktycznych, podejmowania inicjatyw organizacyjnych odbudowy uniwersyteckich struktur, które w warunkach odzyskanej suwerenności i postępujących procesów demokratycznych w III Rzeczypospolitej zyskiwały niezbędną podbudowę, oczekiwane przesłanki motywacyjne. Jednym z elementów restytucji najwyższych uniwersyteckich wartości, duchowego ożywienia wspólnot uniwersyteckich staje się idea odwołania się do źródeł ich egzystencji, odnowienia tradycji obecności w życiu akademickim teologii, tradycji brutalnie przerwanej po II wojnie światowej.

Kilku uniwersytetom udało się już zrealizować zamysł reaktywowania akademickich środowisk teologicznych. Ostatnio stosowne postanowienia przyjęły senaty uniwersyteckie w Katowicach, Toruniu i Gdańsku. Odpowiednie przygotowania podjął także Uniwersytet Szczeciński. Czyni to z wielką determinacją, wynikającą z przeświadczenia o szczególnym znaczeniu duchowości w rozwoju uczelni, piszącej swoją niepowtarzalną – jakby specjalnie naznaczoną losem – historię Szczecina i

⁶ Racje Uniwersytetu Szczecińskiego są wynikiem prac komisji ds. organizacji Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Szczecińskim powołanej przez Rektora US prof. dr. hab. Zdzisława CHMIELEWSKIEGO dn. 3.3.2001 roku.

przygranicznego, kreowanego do roli europejskiego pomostu między Wschodem i Zachodem, Euroregionu *Pomerania*.

Myśl utworzenia Wydziału Teologicznego przy Uniwersytecie Szczecińskim znajduje swoje konkretne uzasadnienie.

1. Za powołaniem kierunku teologicznego opowiada się zdecydowanie społeczność akademicka Szczecina. Uniwersytet, jako wszechnica wiedzy i ośrodek myśli naukowej, winien reprezentować wszystkie sfery życia, przynależne tego typu uczelniom. Oprócz nauk społecznych i ścisłych konieczna jest teologia, poszerzająca spojrzenie na człowieka.

2. Utworzenie Wydziału Teologicznego może mieć wymiar symboliczny, jako ważna część autonomicznej *Alma Mater*, integrującej potencjał intelektualny Pomorza Zachodniego. Szkoły wyższe Szczecina stoją przed historyczną decyzją przełamania utrwalonych dziesięcioleściami licznych barier. Funkcjonowanie Wydziału Teologicznego w ramach uniwersytetu zapoczątkuje długofalowy proces integracyjny.

3. Najbardziej zainteresowany współpracą z przyszłym Wydziałem Teologicznym jest Wydział Humanistyczny (liczący ok. 400 pracowników i 10 tys. studentów) oraz Wydział Prawa i Administracji. W obu są już od lat zatrudnieni księża, z odpowiednim przygotowaniem naukowym. Wydziały te mogą okazać się pomocne przy konstruowaniu profilu naukowo-dydaktycznego Wydziału Teologicznego i wprowadzeniu pierwiastków ekumenicznych.

4. Naturalną konsekwencją formowania nowego Wydziału Teologicznego będzie wzmocnienie Uniwersytetu Szczecińskiego kolejnymi profesorami (należy rozpocząć od co najmniej ośmiu samodzielnych pracowników naukowych).

5. Materialnych i lokalowych gwarancji do szybkiego, sprawnego rozwoju Wydziału Teologicznego udziela Arcybiskupie Wyższe Seminarium Duchowne.

UZASADNIENIE POWSTANIA WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO

RACJE REGIONU

Inicjatywa powstania Wydziału Teologicznego przy Uniwersytecie Szczecińskim zyskała poparcie nie tylko Senatu uczelni, ale jak najszerzej pojętego środowiska akademickiego Szczecina. Pozytywny stosunek deklaruje Kolegium Rektorów wyższych uczelni, środowiska związane z działalnością oświatową i kulturalną. Inicjatywa cieszy się poparciem Ministerstwa Edukacji Narodowej, a także władz szczebla wojewódzkiego

i lokalnego. Zdecydowane poparcie kręgów kościelnych dla nowego wydziału, na czele z pracownikami naukowymi AWSD, i wielu środowisk społecznych, wskazuje na potrzebę instytucjonalnej obecności teologii na Uniwersytecie Szczecińskim.

Nie bez znaczenia pozostaje fakt wypełnienia luki w obrazie akademickim Szczecina, liczącym ponad 60 tys. studentów, studiami teologii na miejscowym Wydziale Teologicznym. W tej chwili można sądzić, że studia na nowo powstałym Wydziale Teologicznym podjęłoby prawie tysiąc osób. Taka propozycja, dla społeczności liczącej ponad 2 miliony mieszkańców, wydaje się uzasadniona. Duchowni i świeccy wykształceni teologicznie mogą odegrać istotną rolę w społeczności charakterystycznej dla tych ziem, w znacznym stopniu popegeerowskich, w których bezrobocie i bieda niesie niejednokrotnie degradację osobowości, upadek moralności i odejście od wiary chrześcijańskiej.

Poprzez nową organizację Kościoła w Polsce w 1992 roku, Szczecin, stolica Pomorza Zachodniego, został podniesiony do rangi metropolii. Tak wielkie zaufanie Stolicy Apostolskiej wobec młodej, wówczas dwudziesto-letniej diecezji, świadczy o mądrości i dalekowzroczności Kościoła. Należy sądzić, że powołanie Wydziału Teologicznego będzie dalszą kontynuacją wspomnianej mądrości, dalekowzroczności i wielowiekowych doświadczeń Kościoła. Niestety, wszystkie dotychczasowe rządy III Rzeczypospolitej poświęcają zbyt mało uwagi ziemiom zachodnim i północnym. Wobec perspektywy wejścia Polski do struktur Unii Europejskiej troska o Pomorze Zachodnie musi być polską racją stanu. Integracja europejska wymaga także od Kościoła w Polsce umożliwienia zdobywania solidnego wykształcenia teologicznego, aby w ten sposób elity katolickie nie bały się spotkania z nową rzeczywistością, co więcej – tę rzeczywistość kreowały. Dlatego stworzenie Wydziału Teologicznego przy Uniwersytecie Szczecińskim należy traktować jako polską rację stanu. Dla Kościoła nie tylko – na Pomorzu Zachodnim, ale w Polsce – będzie to szansa nowej ewangelizacji w XXI wieku⁷

⁷ Artykuł ten w formie oficjalnego dokumentu został przesłany wszystkim biskupom w Polsce i był przedmiotem dyskusji podczas 310. zwyczajnej sesji Plenarnej Episkopatu Polski obradującej w dn. 15 i 16 marca 2001 roku. Prośbę o utworzenie Wydziału Teologicznego w Szczecinie Księża Biskupi uznali za uzasadnioną i poparli ją.